

Həbib Əyyub oğlu Əlizadə
Bakı Dövlət Universiteti
Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dissertantı
habibalizadeh@bsu.edu.az

QLOBALLAŞAN DÜNYADA KİTABXANA-İNFORMASIYA MƏKANINDA MULTİKULTURALİZMİN TƏBLİĞİNİN YENİ FORMA VƏ METODLARI

Xülasə: Qloballaşan dünyada yaranmış vəziyyət tolerantlıq və multikulturalizm kimi dəyərlərin bəşəriyyət üçün önəmini daha da artırır. Xüsusi ilə də multikulturalizm müasir dövrdə fərqliliyi zənginliyə, müzakirələri inkişafa, münaqişələri sülhə, fərdiyyətçiliyi harmoniyaya aparan əsas amillərdən biridir. Məqalədə kitabxana-informasiya məkanında multikulturalizmin təbliği barədə məlumat verilmişdir. Müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə kitabxana mühitində multikulturalizmin tətbiqi sahəsində yeni innovativ forma və metodlar araşdırılmış və şərh edilmişdir.

Açar sözlər: qloballaşma prosesi, multikulturalizm, kitabxana-informasiya məkanı, innovasiya, kitabxana-informasiya texnologiyaları, elektron kitabxana, elektron məlumat bazası.

Habib Ayyub oğlu Alizade

New forms and methods of promoting multiculturalism in the library-information space in a globalized world

Abstract: The situation in the globalized world increases the importance for humanity of such values as tolerance and multiculturalism. In particular, multiculturalism is one of the main factors leading diversity to wealth, discussions to development, conflicts to peace, and individualism to harmony in modern times. The article provides information on the promotion of multiculturalism in the library-information space. With the use of modern information technologies, new innovative forms and methods in the field of multiculturalism in the library environment have been researched and comprehended.

Key words: globalization process, multiculturalism, library and information space, innovations, library and information technologies, electronic library, electronic database.

Габиб Аййуб оглы Ализаде

**Новые формы и методы продвижения мультикультурности
в библиотечно-информационном пространстве
в глобализованном мире**

Резюме: Ситуация в глобализованном мире повышает значимость для человечества таких ценностей, как толерантность и мультикультурализм. В частности, мультикультурализм является одним из основных факторов, ведущих многообразие к богатству, дискуссии к развитию, конфликты к миру, а индивидуализм к гармонии в современности. В статье представлена информация о продвижении мультикультурализма в библиотечно-информационном пространстве. С применением современных информационных технологий были исследованы и осмыслены новые инновационные формы и методы в области применения мультикультурализма в библиотечной среде.

Ключевые слова: процесс глобализации, мультикультурализм, библиотечно-информационное пространство, инновации, библиотечно-информационные технологии, электронная библиотека, электронная база данных.

Giriş: "Qloballaşma" termini ötən əsrin 80-ci illərinin ortalarında meydana gəlmişdir. Bu termin yarandığı gündən etibarən intellektual elitaya güclü təsir göstərmişdir.

Bu terminin yaranması amerikalı iqtisadçısı Teodor Levitin adı ilə bağlıdır. O, 1983-cü ildə "Harvard Business Review" jurnalında çap etdirdiyi məqaləsini iri və çoxmillətli korporasiyaların istehsal etdiyi ayrı-ayrı məhsulların bazarlarının bir-biri ilə qovuşması nəticəsində yaranmış vəziyyətə həsr etmişdi. "Qloballaşma" termininin dünyada yayılması isə amerikalı sosioloqu Roland Robertsonun adı ilə bağlıdır. O, 1985-ci ildə qloballaşma anlayışının nəzəri şərhini vermiş, 1992-ci ildə isə ayrıca bir kitabda bu sahəyə dair öz konsepsiyasının əsaslarını qeyd etmişdir.

Yapon alimi Keniçi Omaye 1990-cı ildə çap etdirdiyi "Sərhədsiz dünya" əsərində qloballaşma anlayışı barədə hərtərəfli izah verməyə çalışmışdır. Malkolm Uoters öz əsərlərində qloballaşmanı sosial proses kimi müəyyənləşdirmişdir. Bu sosial prosesin gedişində sosial və mədəni sistemlərin coğrafi sərhədləri silinir və insanlar gətdikcə daha çox bu fərqlərin aradan götürüldüyünü dərk etməyə başlayır.

Paralel olaraq qloballaşma dedikdə planetin bütün ölkələrinə Qərbin inkişaf modelinin yayılması başa düşülür ki, bu da faktiki olaraq bir polyuslu dünya qaydasının nəzəri cəhətdən yaranmasına xidmət edir. Qərb modeli bütün dünyada nümunəvi model kimi qəbul edilir. Daha dəqiq desək, digər

inkişaf modellərindən fərqli olaraq yeganə mütərəqqi və yaradıcı model hesab olunur. Diqqət yetirdikdə həqiqətdən də digər sivilizasiyaların qədim tarixindən fərqli olaraq müasir sivilizasiyanın olduğu qısa zaman kəsiyində böyük tərəqqiyə nail olduğu göz önündədir. Buna görə də qloballaşmanın "amerikanlaşma" ilə eyni olduğu və yaxud da onun bəşəriyyətin tarixində keyfiyyətə yeni bir proses olduğunu dəqiqləşdirmək mühüm əhəmiyyət kəsb edir [4, s.47].

Qloballaşan dünyada məlumat mübadiləsi və onun ötürülməsinin asanlaşması bir sıra ölkələrdə mədəniyyət fərqləri daha da artırmışdır. Məhz buna görə mədəniyyət mərkəzi kimi fəaliyyət göstərən kitabxanaların cəmiyyətin hər bir üzvünə xidmət etməsi, cəmiyyət ehtiyaclarını qarşılayan bilik mənbəyi kimi çıxış etməsi onların üzərinə düşən mühüm vəzifələrdən biridir. Multikulturalizm anlayışının qloballaşan dünyada yayılmasını məcburi hala gətirən sosial və innovativ proseslər tam ciddi şəkildə diqqət yetirəli bir mövzudur. Belə proseslər kitabxanalara da birbaşa təsirini göstərməkdədir. Ənənəvi xidmətlərlə yanaşı, yeni innovativ xidmət sahələrinə cavab verməli olan kitabxanalar cəmiyyətin əsas bilik mənbəyi olaraq qalmaqdadır. Bu mənada qloballaşan dünyada multikulturalizm anlayışının kitabxana xidmətinə ehtiva edilməsi vacib məsələlərdən biridir.

Məsələnin qoyuluşu: Qloballaşan dünyada multikulturalizmin ədəbiyyata yeni anlayış kimi daxil olması bütövlükdə mədəniyyətlərarası münasibətləri dəyişir. Fərqli mədəniyyətə sahib qruplar arasındakı problemlərin qarşılıqlı anlayış əsasında həll olunması kitabxana xidmətlərinə də öz təsirini göstərmişdir. Kitabxana-informasiya fəaliyyəti ilə məşğul olan mütəxəssislər multikulturalizm sahəsində çalışan kadr heyəti, ölkə daxilində yaşayan azsaylı xalq və etnik azlıqlar, həmçinin, onların keçdiyi tarixi yol, yaşadıkları coğrafi ərazi, təhsili, ölkənin ictimai-siyasi həyatındakı rolu və tərcübələri barədə məlumatlı olmalıdırlar [1, s.24].

Məlumatın müasir üsullarla əldə olunması, müasir tələblərə cavab verən xidmət, müxtəlif mədəniyyətlərin təbliğinə yönəlməş tədbirləri təşkil etmək qloballaşan dünyada multikultural cəmiyyətlərdəki kitabxanalardan gözlənilən yeni forma və metodlardandır. Bu mənada kitabxanalar multikultural cəmiyyətdə körpü vəzifəsini yerinə yetirir. Mədəniyyətlərarası və cəmiyyətlərarası dialoqların təşkilində kitabxanaların da üzərinə çox böyük yük düşür. Qloballaşan dünyada azərbaycançılıq ideologiyasına uyğun olaraq tolerantlığın və mədəni müxtəlifliyin qorunmasını təmin etmək, multikulturalizmin artıq həyat tərzinə çevrildiyi Azərbaycanda mövcud olan adət-ənənələri, bölgələrə aid mədəni irsi, onların bir-birinə yaxınlığını öyrənmək və təbliğ etmək 2016-cı il də daxil olmaqla sonrakı illərdə əsas məqsədlərdən biri olmuşdur.

Məsələnin izahı: Artıq qloballaşan dünyada multikulturalizm ənənələrinin qorunub saxlanması, daha da inkişaf etdirilməsi və təbliğ

olunmasında kitabxanalar özünəməxsus fəaliyyət istiqaməti müəyyən etmişdir. Məlumdur ki, kitabxanalar həmişə milliyyətinə, dininə, dilinə fərq qoymadan böyük oxucu kontingentinə xidmət göstərir, müxtəlif xalqların dini etiqadını, mədəniyyətini, məişət və əxlaqını ədəbiyyatın ən gözəl nümunələri vasitəsilə təbliğ edirlər. Bu mənada kitabxanalar multikulturalizmin təbliği ilə bağlı bir sıra istiqamətlərdə öz işlərini qurmuşlar. İlk növbədə multikulturalizm ənənələrinin qorunması və təbliğ olunması ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanır və görülməli işlər dəqiqliklə qeyd edilir.

Kitabxanalarının fondunu multikulturalizmə dair çap məhsulları ilə komplektləşdirmək, çap və ya elektron sənədləri operativ şəkildə seçmək, azsaylı xalqların adət-ənənələrini, mədəniyyətini, dini etiqadı haqqında ədəbiyyatı əks etdirən məlumat-informasiya fondunu yaratmaq, Azərbaycanın tarixini, ədəbiyyatını, mədəniyyətini, azərbaycançılıq ideologiyasını, multikulturalizmi təbliğ etmək üçün elektron bazaları, ənənəvi və virtual sərgilər hazırlamaq tədbirlər planına salınır. Bundan başqa azsaylı xalqların nümayəndələrinin müəllifi olduqları kitablar, onların öz dillərində olan jurnalların və digər nəşrlərin təqdimatını keçirmək, kitab müzakirələri, dəyirmi masalar, mühazirələr, seminarlar, konfranslar, kitab bayramları, məktəblilər arasında sual-cavab gecələri, disputlar təşkil etmək də əsas vəzifələrdəndir. Eyni zamanda kitabxanası olmayan idarə və müəssisələrə səyyar xidmət etməklə oxucuları multikulturalizm haqqında məlumatlandırmaq, multikulturalizm mövzusunda həsr olunmuş çap əsərlərinin tam mətnini hazırlayıb elektron kitabxanada yerləşdirmək, sosial şəbəkələr vasitəsilə təbliğ etmək, davamlı olaraq bu mövzuda olan elektron kitabların virtual sərgisini təşkil etmək, kitabxanaların sosial şəbəkələrdəki səhifələrində bütün bu görülməli işlər barədə məlumatlar paylaşmaq qloballaşan dünyada multikulturalizmin təbliği sahəsində yeni forma və metodlar olaraq diqqətdə saxlanılmalıdır.

XXI əsr elmin, texnologiyanın inkişafı və informasiya əsridir. Qloballaşan dünyada müasir informasiya texnologiyalarının hesabına virtuallaşma prosesləri gedir. Buna görə də, multikulturalizmin təbliği sahəsində tədbirlərinin miqyasının genişləndirilməsində elektron resurslardan, virtual imkanlardan geniş istifadə etmək lazımdır [3, s. 127].

Bu sahədə elektron kitabxanaların potensialından istifadə etmək qloballaşan dünyada multikulturalizmin təbliği sahəsində yeni metodlardan biridir. Bu mənada, multikulturalizmin təbliğində elektron resurslardan istifadə, eləcə də elektron kitabxanaların potensialından istifadə etmək, müasir dövrdə ilk növbədə sürətlə texnoloji imkanlardan asılıdır. Bu sahədə görülməli işlər kompleks şəkildə aparılır və mərhələli şəkildə həyata keçirilir. İlk olaraq multikulturalizmə dair bütün növ materialların elektron məlumat-informasiya bazasını formalaşdırmaq lazımdır.

Sonrakı mərhələdə elektron kitabxana daxilində multikulturalizmə dair müxtəlif mövzu paneləri və başlıqlar yaratmaq olar və bunun əsasında da

müzakirələr təşkil etmək olar. Həmçinin multikulturalizmə dair audio, video və multimedia resurslarını da elektron kitabxana bazasına yerləşdirmək və bunlardan təbliğatın yeni forması kimi istifadə etmək lazımdır.

Elektron kitabxanaların yaratdığı ən mühüm imkanlardan biri də foto formatda olan materialların daxil edilməsi və bunun əsasında da virtual sərgilərin təşkilidir. Elektron kitabxanaların imkan yaratdığı ən mühüm özəlliklərindən biri də elektron məlumat bazası ilə tələbatçı arasında əks-əlaqə kommunikasiyasının qurulmasıdır. Elektron kitabxana daxilində onlayn-virtual müzakirə şəraiti yaratmaq lazımdır ki, bununla həm istifadəçi və kitabxana, həm də istifadəçilərin öz aralarında diskussiya imkanları yaranmış olsun. Təbii ki, qloballaşan dünyada multikulturalizmin təbliği sahəsində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafının bəxş etdiyi imkanlardan istifadə etmək, elektron kitabxanaların potensialından bəhrələnmək bu sahədə aparılan işlərin səmərəliliyinin və keyfiyyətinin artırılmasında əhəmiyyətli oynayır.

Qloballaşan dünyada ölkəmizə münasibətdə (Avropa dövlətlərindən fərqli olaraq) "multikultural cəmiyyət"dən, müasir Azərbaycan kitabxanalarına münasibətdə isə multikultural kitabxana-informasiya xidməti və multikultural fəaliyyətdən danışmaq daha düzgün olardı [3, s. 129].

Bu fəaliyyət ilk növbədə xalqların mədəniyyətlərarası qarşılıqlı əlaqəsinə və qarşılıqlı təsirinə, habelə onların mədəniyyətlərarası dialoqunun inkişafına və millətlərarası ünsiyyət mədəniyyətinin tərbiyəsinə yönəlib. Bununla da belə bir tərifi dəyə bilər ki, multikultural kitabxana-informasiya xidməti - mədəniyyətlərarası qarşılıqlı əlaqənin gücləndirilməsi və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafı prinsipləri əsasında müxtəlif etnik qrupların və mədəniyyətlərin nümayəndələrinin qorunması və multikultural cəmiyyətə inteqrasiyası məqsədilə onlara kitabxana-informasiya xidmətlərinin göstərilməsidir.

Müasir kitabxana-informasiya məkanında multikultural fəaliyyətə aşağıdakılar daxildir:

- çoxdillli fondların inkişafı;
- çoxdillli elektron resurslara çıxışın təmin edilməsi, habelə kitabxanalar tərəfindən Azərbaycan Respublikası ərazisində yaşayan xalqlara dair elektron resurslarının (portalların, kitabxanaların) yaradılması;
- müasir tədris mərkəzi kimi kitabxananın modeli; kitabxananın divarları daxilində müxtəlif dillərin tədrisi üçün imkanlar təmin edir. "Kitabxana fəaliyyəti" dedikdə "kitabxana xidmətlərindən" qat-qat həcmli və zəngin iş nəzərdə tutulur ki, bu da ictimaiyyətə müəyyən kitabxana xidmətlərinin göstərilməsi və hər şeydən əvvəl informasiyanın əldə edilməsi deməkdir.

Multikultural mühitdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar mədəni-maarif mərkəzlərinə çevrilir, öz divarları arasında multikultural cəmiyyət üçün müxtəlif kütləvi tədbirlər keçirir, eyni zamanda mədəniyyətlərarası dialoq mərkəzlərinə çevrilir. Həmçinin yerlərdə kütəvi kitabxanaların fəaliyyəti elə şəkildə qurulur ki,

"kütləvi kitabxanalar qloballaşan dünyada mədəniyyətlərarası və millətlərarası qarşılıqlı əlaqə mərkəzləri rolunu oynayır". Multikultural cəmiyyətə xidmət göstərərək kütləvi kitabxanalar aşağıdakı qrupları əhatə edir:

- titullu etnik qruplar;
- bu və ya digər səbəbdən Azərbaycan Respublikası ərazisində yaşayan yaxın və uzaq xarici ölkələrin nümayəndələri.

Kütləvi kitabxanaların multikultural fəaliyyəti onların multikultural mühitdə, yəni Azərbaycan multikultural cəmiyyətinin ümumi inkişafı prosesinin, eləcə də yaşayan bütün xalqların mədəniyyətlərinin və dillərinin keçdiyi sosial məkanda işləməsi ilə bağlıdır. Bu yolla kitabxanalar multikultural cəmiyyətin inkişafına töhfə verir. Kitabxana müxtəlif etnik qrupların nümayəndələrinin görüşdüyü və qarşılıqlı bilik və qarşılıqlı hörmət sisteminin, rahat psixoloji mühitin, mədəniyyətlərarası təhsil imkanlarının yaradılması üçün unikal şəraitin olduğu bir müəssisədir [3, s. 131].

Kitabxanalar mövcud milli mədəniyyətlərin inkişafı, təbliği ilə bağlı və mədəniyyətlərarası ünsiyyət üçün geniş imkanlar yaradır. Başqa mədəniyyətlərin nümayəndələrinin mehriban söhbətdə özünü ifadə etmək imkanı, milli-mədəni birliklərlə sıx əlaqələr sisteminin yaradılması, sevimli və məşhur bayramların qeyd edilməsi – bütün bu vasitələr öz töhfəsini verir, müxtəlif etnik qruplara və mədəniyyətlərə mənsub istifadəçilərin qarşılıqlı anlaşması və öyrənilməsi prosesi həyata keçirilir.

Müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələrini kitabxanada multikultural qrupda bir araya gətirməyin tövsiyə olunan yollarından biri onları kitabxana tədbirlərinin keçirilməsinə ekspert və təcrübə və bilik sahibləri kimi cəlb etməkdir ki, bu da istifadəçilərin sosial statusunun gücləndirilməsinə və özünə hörmətinin artmasına kömək edə bilər. Yerlərdə kitabxanaların belə oxucular üçün təlimlər keçirmək üçün kifayət qədər resursları var, lakin bu gün xarici ölkələrdə mövcud olanlara bənzər yerli metodlar hazırlamaq lazımdır.

Mədəniyyətlərarası öyrənmə prosesinin əsas problemi bir mədəniyyətin insanlarını digərinin nümayəndələrinin mədəni cəhətdən fərqli mövqelərinə dəyişdirməkdir ki, şəxsiyyətlərarası ünsiyyət gələcəkdə mənfi emosional reaksiyalara və münaqişələrə səbəb olmasın.

Sosial psixoloqlar fərqli mədəniyyətə uyğunlaşma problemlərinin müəyyən bacarıq və biliklərin olmaması kimi nəzərdən keçirilməsini perspektivli hesab edirlər, yəni insanı ona yad olan mədəniyyətə uyğunlaşdırmaq deyil, ona imkan vermək vacibdir. Kitablar və mədəniyyətlərarası öyrənmə metodları buna kömək edir, ayrıca olaraq bu məqsədlə dörd növ təlim proqramı var: təhsil, oriyentasiya, təlimat, təlim.

Proqramlar çərçivəsində mədəniyyətlərarası öyrənmənin kitabla işləməkdən fərqli olaraq üstünlükləri, ilk növbədə, istifadəçinin onun davranışı, normaları, ideyaları, dəyərləri və adətləri ilə tanış olmasına imkan verən fəal təcrübədə iştirak etməsidir. Kitabxanalarda bu tip tədris proqramları müxtəlif

məzmunu malikdir: bəziləri hədəfi mədəniyyətin adət-ənənələrində, digərləri hər iki mədəniyyətin dəyər təzadlarında, digərləri isə şəxsiyyətlərarası münasibətlərdəki fərqlərə diqqət yetirir. Kitabxanalar, digər müəssisələrdən fərqli olaraq, belə təlimlərin keçirilməsi üçün uyğundur, çünki:

- mədəniyyətlərarası təlimə ehtiyacı olan etnik qruplar var;
- kitabxana kolleksiyaları və onun yeni texnologiyaları müxtəlif mədəniyyətlər haqqında lazımi məlumatları verə bilər;
- sabit ünsiyyət yeridir;
- istənilən mədəniyyətdə ixtisaslı mütəxəssisləri cəlb etmək mümkündür.

İnsan xüsusiyyətlərini düzgün başa düşməyi və onlara qarşı dözümlülüyü inkişaf etdirməyə yönəlmiş çoxlu sayda pedaqoji texnologiyaları, rollu və işgüzar oyunları ehtiva edən ədəbiyyatın nəşri faktını tanımaq da vacibdir [4, s.51]. Bu baxımdan ən adekvat olanı hər hansı bir mədəniyyətdə mövcud olan hadisələrdir, məsələn, təqvimlə yadda qalan tarixlərdir.

Multikultural təqvim formalaşdıraraq, başqa xalqların, mədəniyyətlərin bayramları ilə yanaşı, öz bayramlarını da şərəfləndirən insanlar öz mədəniyyətlərinin tək olmadığına, dünyada diqqətləyiq başqa hadisələrin olduğuna öyrəşirlər. Beləliklə, kitabxanalarda milli təqvim tarixləri ilə yanaşı, digər xarici bayramlar da qeyd olunur. İsti bir dünya, qonaqpərvərlik yeri kimi kitabxana bədnam istifadəçi xidmətinə əvəz etməli olan metaforalardır. Özünü yadplanetli qərib kimi deyil, xoş qonaq kimi hiss edən oxucu, öz növbəsində, onun fərqli, tanış olmayan mədəniyyət dünyasına qərq olmasa prosesini müşayiət edə biləcək qorxu və motivsiz aqressiyadan azad olur.

Günümüzdə kitabxanada ən perspektivli innovativ forma mədəniyyətlərarası ünsiyyətin interaktiv üsullarıdır ki, bütün növ dialoq praktikalarını, habelə vahid multikultural sosial mühitin formalaşdırılması üçün birgə fəaliyyətləri nəzərdə tutur. Bu təcrübələr bütün ünsiyyət növlərinin əsas alətləridir: şəxsiyyətlərarası, qrup, mədəniyyətlərarası. Dialoq vasitəsilə birgə qarşılıqlı fəaliyyətin konkret şərtlərinə, digər mədəni dəyərlərə və davranış normalarına uyğunlaşmaq çox asandır. Qrupda dialoq həmişə məhsuldar olur, bu gün aktual olan realıq üçün mənalar və nümunələrlə oynamağa vadar edir. "Müasir ünsiyyət" kitabxanasında dialoq ünsiyyəti xüsusi diqqət mərkəzində olmalıdır. Belə ünsiyyət formaları: virtual oxucu konfransları, virtual kitab müzakirələri, seminarlar, axşamlar, virtual sərgilər, maraqlı auditoriya ilə birgə layihələr; təlim tədbirləri və s. ola bilər.

Bütün bu hərəkətlər oxucunun sosiallaşmasının əsas metodu, onu mədəniyyətlərarası qarşılıqlı əlaqə təcrübəsinin mənimsənilməsinə cəlb etmək üsulu kimi qəbul edilməli, mədəniyyətlərarası səriştə təlimi formasına malik olmalıdır. Alternativ olaraq, bu təlim həm də rol oyunu kimi strukturlaşdırıla bilər. Bu, diqqətlə planlaşdırılmış bir tədbirdir, onun hazırlanması müvafiq üsullara uyğun olaraq bu cür hərəkətləri keçirmək bacarığına malik olan xüsusi komanda tərəfindən həyata keçirilir.

Bu hadisələrin iştirakçısının anladığı ilk şey onun probleminin olmasıdır. O, oxşar ehtiyacları olan insanları görəcek, probleminin həlli üçün müxtəlif imkanların olduğunu başa düşəcək. Kitabxanaların bu istiqamətdə işləmək imkanları sadəcə olaraq sonsuzdur.

Mövzuya uyğun olaraq, Bakı Şəhər Mədəniyyət və Turizm İdarəsinin şəbəkəsinə daxil olan Xətai rayon MKS-in Mərkəzi Kitabxanasında Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2016-cı ilin "Multikulturalizm ili" elan edilməsi ilə bağlı "Multikulturalizm və Kitabxanalar" mövzusunda dəyirmi masa keçirildi. Tədbirdə ölkəmizin kütləvi kitabxanalarının müasir dövlət milli-mədəni siyasətinin həyata keçirilməsində fəal iştirak etdiyi bildirilib.

Kitabxanaların multikultural əhali üçün informasiya, mədəniyyət və təhsil mərkəzlərinə çevrilməsi hədəflənib. Kitabxanalar öz fəaliyyətləri ilə qloballaşan dünyada Azərbaycan cəmiyyətində multikulturalizm ideyalarının təbliğinə və ekstremizmin qarşısının alınmasına töhfə verirlər. Respublikanın bir çox kitabxanalarında artıq multikulturalizmlə bağlı elektron məlumat-informasiya fondlarının yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Bu fondların əsas missiyası sülh və əməkdaşlıq mədəniyyətinin ötürülməsi, mədəniyyətlərarası dialoq, multikultural mühitdə tolerant şəxsiyyətlərarası münasibətlərin formalaşdırılması üçün baza rolunu oynamaq olacaqdır [3, s. 176].

Respublikamızda oxucuların hazırlıq səviyyəsi kifayət qədər yüksək olduğu üçün əminliklə qeyd edə bilərik ki, bugün iri respublika kitabxanalarının göstərdiyi xidmətlər ən müasir şəkildə qurulmuş multikultural informasiya sistemidir. Ölkədə bu cür sistemləri, informasiya tendensiyalarını dərinlən öyrənən və biliklər cəmiyyətinin qurulması işində yaxından iştirak edən kitabxanalar vardır ki, onların da metodiki rəhbəri M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasıdır.

Milli Kitabxana uzun illərdir ki, geniş istifadəçi auditoriyasına kitabxana-informasiya xidmətlərini ən yüksək səviyyədə yerinə yetirir. Həmçinin, Milli Kitabxananın regional bölmələri bütün ölkə ərazisində informasiya bərabərliyinin təmin olunmasında yaxından iştirak edir və ölkədəki multikulturalizm siyasətinin daim inkişaf etdirilməsinə xidmət edir. Milli Kitabxana hər il kitabxana işinin müxtəlif məsələlərinə dair xeyli miqdarda vəsaitli elektron versiyasını hazırlayaraq elektron-məlumat bazasında daxil edir. Multikulturalizmin təbliği sahəsində Milli Kitabxanada "Azərbaycanda multikulturalizm" adlı böyük bir elektron məlumat bazası yaradılmış və oxucuların xidmətinə verilmişdir. Bu cür operativ və hərtərəfli fəaliyyət Milli Kitabxanayı həm də innovativ kitabxana-informasiya quruculuğu sahəsində nümunəvi, model tipli mərkəzə çevirmiş olur.

Respublikada kitabxana fəaliyyətinin avtomatlaşdırılması sahəsində Prezident Kitabxanası xüsusi yer tutaraq öz profili, fəaliyyəti ilə sürətlə inkişaf edən kitabxana-informasiya mərkəzidir. Bugün Kitabxanada minlərcə kitab və dövrü mətbuat nümunələri, o cümlədən XVI-XIX əsrlərdə və XX əsrin

əvvəllərində nəşr olunmuş müxtəlif dillərdə olan nadir ədəbiyyat nümunələri saxlanılır. Kitabxanada bu tip sənəd massivi ilə tələbatçılara ənənəvi kitabxana xidməti göstərilərkən yanaşı, elektron nəşrlərin kompleksləşdirilməsi sahəsinə və müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinə də xüsusi önəm verilir [2, s. 43].

Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizdə 2016-cı ilin "Multikulturalizm ili" elan edilməsi ilə bağlı imzalanmış Sərəncamın icrası məqsədilə təsdiq olunmuş Tədbirlər Planında "Azərbaycan multikulturalizmi" elektron kitabxanasının və veb saytının yaradılması müvafiq dövlət orqanları ilə birgə Prezident Kitabxanasına həvalə edilmişdir.

Bu məqsədlə Prezident Kitabxanasında Azərbaycan, ingilis və rus dillərində Azərbaycan multikulturalizminin mahiyyətini və onun bütün aspektlərini tam dolğunluğu ilə əhatə edən veb sayt və elektron kitabxana yaradılaraq oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Bu layihə vasitəsilə istifadəçilərə Azərbaycanda yaşayan bütün xalqları birləşdirən azərbaycançılıq ideologiyasının mahiyyəti, ölkəmizin etnik rəngarəngliyi, mədəni müxtəlifliyi, milli azlıqların təhsili, tolerantlıq ənənələri və s. barədə ətraflı məlumat verilmiş, onların hüquq və azadlıqlarının qorunması, dil və mədəniyyətinin inkişafı sahəsində qəbul edilən qanunların, fərmanların, sərəncamların və digər sənədlərin mətnləri toplanmışdır [5, s. 127].

Layihə vasitəsilə ümummilli lider Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin milli - mənəvi dəyərlər, tolerantlıq və multikulturalizm barədə söylədikləri fikirlərdə toplu şəkildə oxuculara çatdırılmışdır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Mərkəzi Elmi Kitabxanası (MEK) və MEK-in tərkibində fəaliyyət göstərən İnformasiya Resursları Mərkəzi AMEA-nın tərkibində fəaliyyət göstərən təşkilatların informasiya resurslarını mərkəzləşdirən və əlaqələndirən müasir kitabxana-informasiya sistemi kimi öz fəaliyyətini uğurla davam etdirir. Qloballaşan dünyada AMEA MEK-inin multikulturalizmin təbliği sahəsində özünəməxsus strategiyası mövcuddur.

Kitabxananın Avtomatlaşdırma və proqram təminatı şöbəsi kitabxananın elektron saytında 2016-cı ildən günümüzə qədər multikulturalizmlə bağlı nəş edilmiş kitabların, eləcə də, dövrü və ardı davam edən mətbuat nümunələrində dərc edilmiş materialların analitik və biblioqrafik nümunələri yerləşdirilmiş və istifadəçilərin ixtiyarına verilmişdir. Həmçinin hal-hazırda şöbədə multikulturalizmlə bağlı elektron məlumat-informasiya bazasının yaradılması barədə işlər aparılır.

Nəticə. Qloballaşan mühitdə "multikulturalizm" anlayışı fərqləndirilir və onun fərqli semantik yük daşıdığı vurğulanır. Ölkəmizdə dövlət səviyyəsində qəbul edilən multikulturalizm siyasəti mövcud olduğundan, kitabxanalar üçün yeni anlayışlar olan "multikultural kitabxanaçılıq", "multikultural kitabxana", "multikultural kitabxana-informasiya fəaliyyəti ifadələrinin işlədilməsi daha

düzgündür. Kitabxanalar multikultural fəaliyyətlərində xalqların və millətlərin mədəniyyətlərarası qarşılıqlı əlaqəsini və qarşılıqlı təsirini, habelə onların mədəniyyətlərarası dialoqunun inkişafını və millətlərarası ünsiyyət mədəniyyətinin tərbiyəsini ön plana çıxarırlar.

Bu isə o deməkdir ki, kitabxanaların multikultural fəaliyyəti, onların multikultural mühitdə işləməsi artıq ölkəmizin multikultural cəmiyyətinin fəaliyyəti və inkişafının ümumi prosesləri, eləcə də bütün xalqların mədəniyyətləri və dilləri ilə əlaqəli sosial məkan kimi müəyyən edilir. Məhz buna görə də, multikultural mühitdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar multikultural cəmiyyətin inkişafına öz töhfəsini verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A. *Kitabxanalarda milli ideologiyanın və dövlətçiliyin təbliği problemləri* // *Kitabxanaşünaslıq və informasiya*. – № 1. – S.3-26.
2. Məmmədov M., Rzayeva Z. *Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasında yaradılan layihə tipli tam mətnli resurslar elektron kitabxanasının innovativ resurs növü kimi* // *Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya*. – №2(47). – S.43-51.
3. Əhmədov E. *Multikulturalizm kitabxana-informasiya fəaliyyətində*. – Bakı: Elm, 2019. – 200 s.
4. Namazova G. *Qloballaşan dünyada multikulturalizmin təbliğində təhsilin rolu* // *Dövlət və din jurnalı*. – Bakı, 2017. – №2(49). – S.47-53.
5. Sarıcalinskaya K. *Multikultural cəmiyyətdə innovativ kitabxana modeli* // *Azərbaycan Milli Kitabxanasının elmi əsərləri*. – Bakı, 2018. – Buraxılış 10. – S.126-132.